

B. M. MARKOVIĆ:

Istorija Jugoslovenske Kolonije u Torontu Ont.

XXIII. Nastavak

U jednoj kempu gde su bili Bugari i Makedonci, prilično sam se zadržao. I oni su me pitali da li će i oni uskoro biti oslobođeni? Interesantno je, da nijednog našeg čoveka, pa ni Bugarina ni Makedonca, u ovim kempama nije bilo iz Toronta, pa, u koliko se sećam, ni iz Hamiltona.

* * *

Nekoliko sati pre polaska voza došao sam na železničku stanicu. Seo sam u čekaonicu i počeo da srednjem izveštaj koji sam trebao podneti Kraljevskom konsulat, o onome što sam ovde uradio. Malo pre dolaska voza u čekaonicu je ušla cela četa ljudi. To su bili moji jučerašnji i današnji poznanici iz zarobljeničkog logora. Svi su bili pušteni, (osim Petra Šimca, koji je tražio da se pošalje u našu državu). Oni su na moju molbu dobili vozne karte, da mogu putovati u koje god mesto žele, u onoliko daljini iz kojih su mesta oni ovamo dovedeni. Kada su me videli da sam još tu, ti ljudi su mi srdačno zahvalili, za sve što sam za njih učinio. Oni tada nisu poznavali ni Srpaku Narodnu Odbranu, ni konsula, nego samo mene, koji sam bio tu preć njima, premda zaslugom za njihovu slobodu najviše pripada Srpskoj Narodnoj Odbrazi i njenom Glavnom pretседniku g. Gaji Vasiljeviću. Pri našem rastanku bratski smo se pozdravili, a u njihovim očima i ovog puta videle su se suze, ali suze radosnice.

Uveren sam, da ako ima ijedan čovek, da prema meni oseća zahvalnost za dobro koje sam mu učinio, to sam siguran, da tu zahvalnost, u punoj mери, osećaju ovi ljudi.

Ako bi ma koji od ovih ljudi, ovih mojih poznanika iz tih teških i mučnih dana, pročitao ovo u ovom listu, ja bi ga molio da mi se javi preko ovog lista, jer svi ti ljudi, koji su se smučili i patili, koji su bili proglašeni ni krivi ni dužni ostali su u svojim sećanjima kao jedna živa uspomena, koju ništa pa ni toliko godine, nije moglo baciti u zaborav.

* * *

Voz je jurio kroz velika zimske smetove kanadskih pustara a snežne pahuljice, nošene januarskim vetrovima dobovale su u staklo na prozorima, da bih se malo dočnije pretvarale u kišne kapnice vode i klijale niz staklo poput suza, kroz koje je živio i svoju sudbinu i svoj bol, onaj jučerašnji moj poznanik, što nije mogao govoriti. Ja sam sedeo i duboko razmišljao o sudbini ovih dobrih ljudi, koji su u posle mnogih zala, postali sveži, veseli i otišli svaki na svoju stranu, sa namašnjanim licima i punum pouzdanjima u samog sebe.

JEDNO DUGOTRAJNO ZATIŠJE

Jedanaestog novembra 1918 godine u 11 sati pre podne zaključeno je primirje, prestala je grmljavina topova i svetski pokolj. Toga dana bila je jedna opšta uzbuna, puna sreće, pesme i veselja. Zvona na crkvama odjekivala su na sve strane, sirene fabrika prolamale su u grad i okolinu, a automobilske same zore, dok noge nisu izmogle.

Ovde mi je nemoguće izneti imena sviju prisutnih, jer sam novajlija u ovom mestu pa nisam sve poznavao. Molim da se ovo uzme znanju.

Hvala ti, Markoviću na ovom lepom dočeku a novorođenčetu želimo svaku sreću i dug život na ponos roditelja i cele nacije.

Prisutni Hercegovac,

sirene, pomešane sa brekćanjem motora pravile su urnebesnu huku. Narod je pojurio na ulicu. Pobedu saveznika i slom centralnih sila narod je bučno pozdravljao.

Posle ovoga, bučnog i veseloga dana, nastalo je neko narocito mrtvilo. Sirene fabrika koje su izradjivale municiju i drugi ratni materijal, nisu se više čule, a naši ljudi, koji su radili u ovim fabrikama, postali su svakodnevnici našeg restoruranta "Beograd". No njihov broj bio je već tada manji, nego u početku rata, a stolica u ovim restoruranti bilo je dovoljno za svakoga. Prilični broj naših ljudi bio je otišao u dobrovoljce.

Odmah po svršetku rata, nešto radi nestašice posla a nešto radi reduciranja plata radnicima među našim ljudima nastalo je narocito komešanje i vraćanje u stari kraj. Dobra većina naših ljudi stajali su novčano dosta dobro. Mnogi naši ljudi pri svom povratku u domovinu odneli su po četiri, pet i više hiljada dolara. Malo ih je koji nisu imali bar \$2,000. Sve su oni to zaradili svojim teškim ali uspešnim radom, radeći u fabrikama municije, na kanalizacijama grada, ciglanama i drugim teškim radnjama. Bili su to pravi i stinski radnici. Oni su svoj novac teško zaradivali, ali su ga i znali čuvati i sačuvati. Svi ti ljudi pošli su u svoja rodna mesta i nikada više nisu poželi da se povrate u Kanadu.

I tako, odmah posle rata, naši ljudi počeli su se vraćati u stari kraj, a posle godinu-dve naši iseljenici ovde, mogli su se na prste prebrojati. Posle ovoga, nastalo je jedno dugotrajno zatišje. Naš restorur "Beograd", koji je uvek izgledao bučan i veselo, u kome su se čule i pesma i gajde, postao je nekako tužan i neveselo. Zamukle su gajde, a pesma se više nije čula... Pošao je u domovinu i Milutin Savić, rodom iz Bele Palanke, koji je uvek bio vedar i nasmehalj i koji mes je sa svojom pesmom uvek veselo pošao je i Nikola Djordjević, iz Crvenog Brega, koji je uvek bio pun šale, humora i dosetki, koje su čoveka činile veselim i bezbrinim. Sve je posle ovoga nekako izgledalo tužno i neveselo — sve!

STARA GARDA

Pošli su u domovinu svi oni, koji su malo više vodili računa i o sebi i o svojoj zaradi koji nisu nosili svilene košulje, takmičili se koji će nositi bolje i skupocenije odelo ili voziti se u luksuznim automobilima, a ostali su oni, koji su uvek mislili, da su još mladi i zdravi i da imaju još dosta vremena kada će moći i zaraditi i uštediti. To je ona stara, predratna, garda koja se još i danas nalazi ovde, u ovoj tudjini, i koji smo gotovo izgubili svaku nadu u povratak u staru domovinu svoju, jer ovde smo mnogi od nas proveli mnogo više godina, nego u svojoj domovini, ovde smo ostavili i mladost i snagu i — sve. A u domovini, tamo gde smo rođeni, tamo gde su misli naše, još uvek možda su nas i zaboravili!

Pa ipak pored svega ovoga, pored svih patnji i zala, sa kojima smo se susretali u ovoj tudjini za poslednjih 25 i više godina, ništa, pa ni toliko godine u nama nije moglo salomiti onu veliku dušu čoveka i rodoljuba, ni jedan iz ove stare garde nije verom prevrnuo, nego smo svi ostali verni, budni i odani čuvari naših pradedovskih ideala, jer patriotizam i rodoljublje u nama ništa, ama baš ništa, pokolebati nije moglo.

Nastaviće se